

INTRODUCERE

Europa modernă, așa cum o cunoaștem astăzi, este produsul viziunii, curajului și angajamentului unor personalități remarcabile care au trăit și au rezistat în vremuri extrem de dificile. Printre aceștia s-au numărat luptători din rezistența anti-totalitară, supraviețuitori ai Holocaustului și lideri politici vizionari, care au trăit ororile războiului și au căutat soluții pentru a preveni ca asemenea tragedii să se repete. Aceste figuri remarcabile au contribuit esențial la fondarea Uniunii Europene, bazată pe valorile păcii, solidarității și respectului pentru demnitatea umană.

Idealul unei Europe unite, inițial un concept filosofic, a fost modelat de umanismul și dorința de pace a unor gânditori și vizionari care căutau o modalitate de a depăși violența și rivalitățile istorice ce au caracterizat continentul timp de secole. Gânditorii umaniști, precum Immanuel Kant, au propus ideea de pace perpetuă prin formarea unui corp comun al națiunilor europene. Conceptul de „*Statele Unite ale Europei*” a fost o viziune pe termen lung, fondată pe idealuri de fraternitate, cooperare și progres social. Această idee s-a cristalizat în contextul sângeroaselor conflicte dintre națiuni, cum au fost cele trei războaie dintre Franța și Germania între 1870 și 1945, care au devastat Europa și au dus la pierderea a milioane de vieți.

Politicienii și liderii vizionari ai Europei postbelice au fost motivați de dorința profundă de a pune capăt violențelor care au devastat continentul și de a construi un viitor bazat pe pace și solidaritate. Experiențele traumatizante ale Primului și celui de-al Doilea Război Mondial au demonstrat cât de necesară era o nouă abordare, una care să nu fie bazată pe competiție și izolaționism, ci pe cooperare, respect și valori comune. Ei au fost campioni ai valorilor fundamentale pe care se întemeiază UE:

- libertate, democrație și egalitate
- respectarea demnității umane, a drepturilor omului și a statului de drept
- solidaritate și protecție pentru toți

Aceștia au contribuit la dezvoltarea sistemelor care au condus la stabilitatea economică și la euro și au susținut bogata istorie culturală și diversitatea lingvistică a Europei. Datorită curajului și angajamentului lor, Europa modernă este o regiune a păcii și a stabilității.

Anii care au urmat primului război mondial sunt impregnați de acest design european. Perioada interbelică a fost marcată atât de o „sărbătoare a tineretului de nouă generație¹...”, cât și de preocuparea de a clădi Europa.

La 9 mai 1950, Robert Schuman, ministrul francez de externe, a propus o inițiativă inovatoare, cunoscută ulterior drept Declarația Schuman, care a marcat un punct de cotitură în istoria europeană. Inspirată de ideile lui Jean Monnet, această propunere a avut drept scop prevenirea conflictelor printr-o abordare practică și pașnică a relațiilor dintre state. Planul Schuman propunea ca Franța și Germania, rivale istorice în domeniul resurselor industriale strategice, să transfere deciziile referitoare la producția de cărbune și oțel unei autorități supranaționale independente. Această instituție ar fi avut responsabilitatea de a gestiona aceste resurse vitale, de o importanță majoră în reconstrucția economică postbelică. Modalitățile de realizare au fost asigurarea producției colective de cărbune și oțel și menținerea acestei organizații accesibilă tuturor statelor europene.

Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), creată în 1951 ca urmare a Declarației Schuman, a reprezentat o inovație remarcabilă în relațiile internaționale postbelice. La numai cinci ani după Al Doilea Război Mondial, CECO a reunit șase state europene – Germania de Vest, Italia, Franța, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg – într-un parteneriat unic bazat pe interese economice comune și pe dorința de a consolida pacea pe continent.

În urma penuriei de energie cauzată în 1956 de criza de la Suez, Jean Monnet, pe atunci președinte al Comitetului de Acțiune pentru *Statele Unite ale Europei*, credea că europenii ar trebui să se unească în cadrul unei comunități atomice, care să-i conducă către autosuficiență energetică. La rândul lor, partenerii Franței sunt mai degrabă favorabili creării unei piețe comune. Pentru a reconcilia toate interesele, la Roma au fost semnate în 1957 două tratate separate, unul referitor la Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (Euratom)², celălalt instituind Comunitatea Economică Europeană (CEE)³.

¹ Gaultier P., *Les Moeurs du temps*, Paris, Librairie académique Perrin, 1928, *apud* Dard O., in *Le Rendez-vous manqué des relèves des années 30*, Paris, Presses Universitaires de France, 2002, p. 15

² Document 11957A/TXT, Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957A/TXT&from=RO>

³ Document 12002E/TXT, Tratat de instituire a Comunității Economice Europene, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=RO>

În consecință, în 1957, după semnarea Tratatului de la Roma, s-a înființat Comunitatea Economică Europeană pentru a stabili unitatea economică în alte sectoare în afară de cărbune și oțel. Scopul principal al CEE a fost acela de a stabili o piață comună în care să existe o liberă circulație a mărfurilor, lucrătorilor, serviciilor și capitalului, astfel încât să se ajungă în final la integrarea politică.

La fel ca și Comunitatea Economică Europeană, Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM) a fost înființată prin Tratatul de la Roma, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958. Scopul comunității a fost de a coordona programele de cercetare ale statelor membre pentru a se asigura că utilizarea energiei nucleare este sigură, limitată și cu scopuri pașnice.

Conferința de la Stresa din 1958 a deschis un nou capitol în integrarea europeană, punând bazele **Politicii Agricole Comune** (PAC), o inițiativă ambițioasă de modernizare și armonizare a sectorului agricol în Europa. În urma solicitării Franței, **Sicco Mansholt**, comisar olandez și un susținător al dezvoltării rurale și agriculturii eficiente, a fost însărcinat cu elaborarea unui plan de reformă agricolă care să sprijine creșterea producției, să asigure stabilitatea prețurilor și să îmbunătățească condițiile de trai ale fermierilor.

Odată cu fuziunea din 1965 a Înaltei Autorități a CECO, a Comisiei CEE și a Comisiei Euratom, Comisia Comunităților Europene a obținut competențe extinse. În același an, a fost propusă o reformă a finanțării Politicii Agricole Comune (PAC), pentru a permite un control mai riguros al bugetului de către Parlamentul European. Totodată, Consiliul a luat în considerare adoptarea deciziilor cu majoritate și doar în unele cazuri în unanimitate.

Franța, sub conducerea generalului de Gaulle, a manifestat opoziție față de această direcție, temându-se de o posibilă uniune federală. Drept urmare, a boicotat instituțiile comunitare timp de șapte luni, generând ceea ce s-a numit „criza scaunului gol”. Criza a fost rezolvată prin „Compromisul de la Luxemburg” din 29 ianuarie 1966, care a permis oricărui stat membru să respingă o decizie comunitară adoptată cu majoritate, dacă considera că interesele sale naționale sunt grav amenințate.

Tratatul de fuziune din 1967 a unit cele trei comunități (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, Comunitatea Economică Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice), creând un singur Consiliu și o singură Comisie pentru toate. De atunci, aceste entități au fost cunoscute sub numele de Comunități Europene.

Succesul Pieței Comune a determinat eliminarea taxelor vamale între cele șase state cu 18 luni mai devreme decât termenul stabilit în Tratatul de la Roma, adică la 1 ianuarie 1968. A fost implementat un tarif vamal comun pentru comerțul cu țările din afara Comunității. În 1972, a fost introdus „șarpele monetar european”, un precursor al monedei euro, care a fost înlocuit în 1978 de Sistemul Monetar European (SME).

Succesul celor șase state membre a determinat Marea Britanie, Danemarca și Irlanda să solicite aderarea la Comunitate. După negocieri dificile, în care Franța, sub conducerea generalului de Gaulle, a exercitat de două ori dreptul de veto împotriva aderării Marii Britanii, în 1963 și 1967, cele trei țări au devenit membre în 1973. Astfel, prima extindere a Comunităților Europene a avut loc în 1973: după refuzurile inițiale ale Franței, Regatul Unit a fost admis oficial, împreună cu Irlanda și Danemarca.

În 1974, în contextul crizei energetice, summitul de la Paris a dus la înființarea Consiliului European, iar de atunci liderii europeni s-au întâlnit de cel puțin trei ori pe an pentru a stabili orientările politice majore. Tot în 1974, s-a adoptat principiul alegerii Parlamentului European prin vot universal, implementat pentru prima dată în alegerile europene din 1979.

În 1974, căderea regimului opresiv din Grecia a adus țara mai aproape de Europa de Vest, iar Grecia a solicitat aderarea în 1975. Cu toate acestea, a fost necesar ca economia Greciei să se alinieze cerințelor europene, iar în 1981 țara a devenit al zecelea membru al Comunităților Europene. Ulterior, în 1986, Spania și Portugalia, ieșite din dictaturi, au urmat exemplul Greciei și au aderat la Comunitate.

În timp ce bugetul comunitar era renegociat, premierul britanic Margaret Thatcher a afirmat că Regatul Unit contribuie prea mult la bugetul comunitar, dominat de finanțarea Politicii Agricole Comune (PAC), și a cerut rambursarea unei părți a contribuției, celebrul „Îmi vreau banii înapoi!”. În 1984, la Fontainebleau, s-a ajuns la un compromis: s-au redus cheltuielile pentru PAC, iar Regatul Unit a primit o rambursare parțială a contribuției sale.

Piața Comună, înființată în 1968, a eliminat treptat controalele la frontieră pentru mărfuri, dar controalele vamale pentru cetățeni au rămas. La începutul anilor 1980, țările Benelux, unde circulația era deja liberă, au propus Franței și Germaniei crearea unei zone de liberă circulație pentru oameni. Acordul dintre cele cinci țări a fost semnat pe 14 iunie 1985, în micul oraș Schengen din

Luxemburg, fiind ulterior integrat în tratatele comunitare și extins la alte state membre.

Odată ce a fost numit Președinte al Comisiei Europene, Jacques Delors a propus în același an un set de 310 măsuri destinate să finalizeze „Piața unică”. În ciuda deschiderii granițelor, numeroase obstacole administrative și de reglementare încă împiedicau libera circulație a mărfurilor și limitau creșterea economică în Europa. Pentru prima dată de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Roma, cei Doisprezece au decis să-l revizuiască.

Actul Unic European din 1986 a adus schimbări importante în funcționarea instituțiilor: votul cu majoritate calificată a devenit regula în Consiliul UE pentru toate aspectele pieței interne, iar rolul Parlamentului European a fost consolidat. În anul următor, a fost lansat programul Erasmus, destinat mobilității studenților.

Căderea Zidului Berlinului în 1989 a destabilizat ordinea internațională stabilită după al Doilea Război Mondial, iar Germania reunificată a fost integrată în Comunitatea Europeană. În contextul acestei schimbări, statele membre au întărit dimensiunea politică a proiectului european, culminând cu Tratatul de la Maastricht din 1992, care a fondat Uniunea Europeană (UE), a stabilit o monedă unică și a instituit cetățenia europeană și o politică externă și de securitate comună (PESC).

Între 1995 și 2009, UE a continuat să se extindă și să semneze noi tratate. În 1995, Austria, Suedia și Finlanda au aderat la UE, iar Tratatul de la Amsterdam din 1997 a creat un post de Înalt Reprezentant pentru PESC, aducând chestiunile legate de vize, azil și imigrație sub incidența comunitară. Summitul franco-britanic de la Saint-Malo din 1998 a impulsat apărarea europeană, stabilind că UE ar trebui să aibă o capacitate autonomă de acțiune susținută de forțe militare credibile. Acest acord a permis dezvoltarea unor structuri militare și politice proprii și o mai clară cooperare cu NATO.

UE s-a pregătit pentru o extindere majoră care a inclus noile democrații din Europa Centrală și de Est după prăbușirea Uniunii Sovietice. Tratatul de la Nisa din 2001 a reformat sistemul instituțional pentru a sprijini această extindere, iar zece noi state au aderat în 2004, urmate de alte două în 2007. Ultima extindere a avut loc în 2013, când Croația a devenit membră a UE.

Pe parcursul celor zece ani care au urmat Tratatului de la Maastricht, cele 12 state membre ale Uniunii Economice și Monetare au implementat ajustări

economice pentru introducerea monedei euro. Aceasta a fost adoptată oficial ca unitate de cont în 1999 și pusă în circulație în 2002.

Tratatul de la Nisa a fost perceput de cetățenii europeni ca insuficient pentru a acomoda o Uniune extinsă, astfel că a fost propus un nou tratat constituțional. Însă, în 2005, cetățenii francezi și olandezi au respins tratatul într-un referendum, declanșând o criză instituțională care a fost depășită abia odată cu Tratatul de la Lisabona, intrat în vigoare în 2009. Acesta a introdus noi modificări în funcționarea UE, inclusiv alegerea unui președinte al Consiliului UE pentru un mandat de doi ani și jumătate și extinderea rolului legislativ al Parlamentului European.

Țările UE, care au fost afectate semnificativ de criza globală din 2008, s-au confruntat cu probleme economice și financiare, cum ar fi creșterea deficitului public, scăderea competitivității, creșterea șomajului și creșterea economică scăzută. Efectele negative ale crizei s-au resimțit puternic și în Uniunea Europeană, iar economia zonei euro a suferit o contracție de 4,1% în 2009, marcând cea mai profundă recesiune din istoria sa. Criza globală a afectat structurile financiare ale țărilor UE, ducând la o creștere semnificativă a deficitelor publice și a stocurilor datoriiilor, precum și la periclitarea sustenabilității finanțelor publice în multe țări membre. Criza datoriiilor care a izbucnit în Grecia în 2010 a afectat alte țări din zona euro într-o perioadă scurtă, iar criza globală s-a transformat într-o criză a datoriiilor și criză economică în UE. Au fost implementate programe de stabilitate și pachete de salvare în țările membre⁴. În scopul redresării UE a implementat noi mecanisme de sprijin în schimbul unor reforme economice și unei monitorizări mai stricte a cheltuielilor publice, adoptând măsuri precum Strategia Europeană 2020, Mecanismul European de Stabilitate Financiară (EFSM), Facilitatea Europeană de Stabilitate Financiară (EFSF), Semestrul European, Pactul Euro, Six Pack, Mecanismul European de Stabilitate (MES) și Uniunea Bancară.

În 2010, UE a înființat Serviciul European de Acțiune Externă pentru a sprijini Înalțul Reprezentant al Uniunii în implementarea politicii externe și de securitate comune. În 2012, Uniunea Europeană a primit Premiul Nobel pentru Pace pentru contribuția sa la pacea, reconcilierea și promovarea drepturilor omului în Europa.

⁴ History of the European Union, https://www.ab.gov.tr/history-of-the-eu_105_en.html

După recesiunea din 2009, economiile europene au început să se redreseze în 2015, deși în unele state șomajul și datoria publică au rămas ridicate. În paralel, Europa a început să înfrunte noi provocări, precum schimbările climatice, terorismul jihadist, criza ucraineană și tensiunile cu Rusia, criza migrației, ascensiunea populismului eurosceptic, Brexit-ul, și disputele privind statul de drept cu Ungaria și Polonia.

Pe 31 ianuarie 2020, Regatul Unit a părăsit UE, iar un acord comercial post-Brexit a fost semnat pe 24 decembrie 2020. În același an, pandemia de Covid-19 a declanșat o criză de sănătate și economică majoră în Europa, iar statele membre au aprobat un plan de redresare de 750 de miliarde de euro, finanțat printr-o datorie comună.

În 2022, războiul face o întoarcere răsunătoare pe continentul european cu ofensiva lansată de Rusia împotriva Ucrainei pe 24 februarie. În acest context geopolitic, Uniunea Europeană apare unită în sprijinul său pentru Kiev și în impunerea de sancțiuni Moscovei. În special, finanțează achiziționarea de arme pentru a-i ajuta pe ucrainenii în conflict și pune în aplicare măsuri de primire urgentă a refugiaților ucraineni.